

Ilona Rimpilä

12.2.2024

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan kokous

Aika 12.2.2024 klo 9–11, HYBRIDI-kokous [oikeusministeriö (Eteläesplanadi 10, kokoustila Kiinnitys) TAI Teams-etäyhteys]

Osallistujat

Kinnunen Arne, kehittämisneuvos, OM, puheenjohtaja
Keinänen Jari, johtaja, STM
Järvinen Saija, erityisasiantuntija, OM
Tykkyläinen Juha, käräjätuomari, Päijät-Hämeen käräjäoikeus
Mäenpää Pia, valtionsyyttäjä, Valtakunnansyyttäjän toimisto
Jauhiainen Aino, väitöskirjatutkija, KRIMO/HY
Koivukangas Jaana, kehitysjohtaja, RIKU
Rikberg Lars, sovittelujohtaja, Länsi-Uudenmaan sovittelutoimisto
Ojanne Jaakko, vapaaehtoissovittelija, Helsingin sovittelutoiminta (varajäsen)
Toivonen Anne, kouluttaja, Aseman lapset ry
Juuti Ari, erityisasiantuntija, RISE
Laurila Riku, vs. palvelualuejohtaja, Turun perhe- ja sosiaalipalvelut (varajäsen)
Elonheimo Henrik, kehittämisspäälikkö, THL, neuvottelukunnan asiantuntija
Rimpilä Ilona, erityisasiantuntija, THL, siht.

Poissa

Korpela Annika, lakimies, Suomen kuntaliitto (varajäsen)
Heikkinen Pekka, poliisitarkastaja POHA
Kankainen Heidi, johtava asiantuntija, SM

Kutsuttuna

Terho Laura, neuvotteleva virkamies, STM

1. Kokouksen avaus ja edellisen kokouksen muistio

Muistio hyväksytty, se julkaistaan. Aseman Lapset ry:stä Anne Toivonen tullut kokoonpanoon mukaan Julia Saarholmin tilalle. Jessica Hakala edelleen varajäsen.

2. Lähisuhdeväkivallan sovittelun rajoittamista koskeva lainmuutosvalmistelu

Lainvalmistelusta vastaava Laura Terho (STM) oli kutsuttuna asiantuntijana kokouksessa. Terho kertoi lakihankkeen tilanteesta. Sovittelun rajaaminen tärkeää ministerille, joten muutos tullaan viemään läpi nopeasti ja ministeriöiden virkakannoista huolimatta.

Työ on nyt esivalmisteluvaiheessa. Suuntaviivat tulevat ministeri Grahn-Laasoselta, joka haluaa kiellosta kattavan. Tämän hetken karkea aikatauluarvio on, että lausuntokierros käynnistetään kevään lopussa, syksyllä jätetään hallituksen esitys (elokuun loppuun mennessä) sekä eduskuntakäsittely, laki tulisi voimaan vuoden 2025 alusta. Pykälätasolla muutos on suppea, mutta haastavampaa on vaikutusten arviointi. THL on tehnyt vaikutusten arviointia, myös muiden näkemyksiä kuullaan mieluusti. THL:n arviointipaperi lähetetään neuvottelukunnalle nähtäväksi. Terhoon voi ottaa myös yhteyttä itsenäisesti ja kertoa tunnistetuista vaikutuksista.

Ilona Rimpilä

12.2.2024

Ministeri pitää epäkohtana, että sovinto voi rikossovittelupalvelun rajauksesta huolimatta pysyä esitutinnan rajaamisen, syyttämättäjättämisen ja tuomion lieventämisen perusteena. Asiasta käyty poliittisella tasolla keskustelua myös oikeusministeriön kanssa. Keskustelua käydään siitä, yhdistetäänkö muutokseen myös oikeusministeriön hallinnonalan lakien muutoksia (esitutkintalaki, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa ja rikoslaki). Vaikka sovittelu ei olisi mahdollista, on mahdollista, että uhri ei halua myöskään todistaa läheistään vastaan. Tällöin asia ei etene rikosprosessissa. Näissä tilanteissa väkivalta voi jatkua. Tämä on tarkoitus tuoda esiin hallituksen esityksessä.

Myös alle 15-vuotiaat tulisi huomioida muutoksessa. Kun palvelua rajataan, on perusteltu huoli, onnistutaanko esim. alaikäisiä auttamaan tehokkaasti ja riittävän monipuolisilla keinoin. Poliisi ja syyttäjä eivät välttämättä ole kaikkialla riittävän tietoisia hyvinvointialueiden ja muiden palveluiden kirjavasta, alueellisesti vaihtelevasta verkostosta. Näin ollen palveluohjaus ei välttämättä parane nykyisestä. Poliisin ohjaustyö on rajoittunutta ja alueellisesti vaihtelevaa, poliisi ei voi antaa järjestöille suoraan tietoja: epäillyn osalta tietoja ei voi luovuttaa ilman lupaa. Esitutkintalaissa veloitetaan poliisia ohjaamaan asianomistajia palveluihin ja RIKU:n näkemys on se, että ainakin ohjaus heidän palveluunsa toimii hyvin.

Rajaaminen hankala kysymys, koska lähisuhdeväkivalta ei ole juridinen käsite. On harkinnassa, kuinka laaja rajausta olisi perusteltu ja mahdollinen. Myös syyttäjälaitos kuulee lainmuutoksen tilasta pettynein mielin. Suuret linjat ja hyvä tarkoitus voivat yksilön tilanteen näkökulmasta olla huononnut. ROL:n muutos olisi haaste. Lisäksi sillä olisi iso resurssivaikutus, jos kaikki asiat etenisivät syyttäjän pöydälle.

Kaikki esitetyt vaikutukset halutaan kirjata hallituksen esitykseen mahdollisimman hyvin ja kattavasti. Muistettava kuitenkin, että muutos voidaan viedä eteenpäin vaikutuksista huolimatta. Siksi olisi varauduttava siihen, miten sovittelupalvelun toiminta joka tapauksessa tulee muuttumaan.

3. Neuvottelukunnan toiminta 2024

Keskusteltiin neuvottelukunnan toimikauden 2022–2024 toimintasuunnitelman laatimisesta. Sovittiin, että kirjoitetaan toimintasuunnitelma 31.7.2025 saakka. Kirjataan lyhyesti, mitä halutaan tehdä ja mihin halutaan vielä toimikauden loppupuolella vaikuttaa.

Keskustelussa todettiin CMI kiinnostavimmaksi ja substanssin kannalta oleellisimmaksi vierailukohteeksi. Lisäksi haluttiin tehdä vierailu korkeimpaan oikeuteen. Rimpilä tiedustelee, olisiko vierailu jompaankumpaan mahdollinen jo kevään seuraavan kokouksen (14.5.) yhteydessä. Muussa tapauksessa vierailu toteutetaan syksyllä. Päätettiin myös, että Rimpilä lähettää kyselyn syksyn kokousajankohdista.

Neuvottelukunnalla käytössä 5 000 € vuodelle 2024. Rahaa voi käyttää kokouksiin, vierailuihin sekä esimerkiksi konferensseihin osallistumiseen. Neuvottelukunta voi tukea myös sovittelutoimijoiden osallistumisia tapahtumiin, edellyttäen että tuetut henkilöt raportoivat neuvottelukunnalle. Ensi sijassa neuvottelukunta kuitenkin tukee omien jäsentensä mahdollisia osallistumisia.

Toimintasuunnitelmaan halutaan seuraavat sisällöt:

Pureudutaan kattavasti erityisryhmien asemaan sovittelussa

Toivotaan, että voidaan tukea esimerkiksi nuorten sovittelua (varhais- ja maahanmuuttajanuoret yms.). Kun lähisuhdeväkivallan sovittelu lakkaa, olemassa olevia resursseja tulisi kohdentaa nuoriin. Nuorisoväkivallalta, eriarvoistuminen ja polarisaatio ovat huolestuttavia kehityskuluja. Ylipäättään sovittelun tunnettuutta vähemmistöjen (seksuaalivähemmistöt, romaninuoret) keskuudessa tulisi vahvistaa. Miten luoda sovittelusta tavoitettavampi heille? Yhteistyö esim. romanipoliittisen ohjelman asiantuntijoiden kanssa. Myös muita vähemmistöedustajien edustajia haluttaisiin kutsua keskusteluun ja kokouksiin kuultaviksi sekä tekemään yhteistyötä.

Sovittelun uudelleenbrändäys ja markkinointi

On havaittu, että sovittelutietous on yhteiskunnassa heikkoa. Lähisuhdeväkivallan sovittelusta käyty keskustelu aiheuttanut mahdollisesti myös mainehaittaa. Halutaan tehdä työtä sovittelun merkityksen ja tarkoituksen kirkastamiseksi. Tämä tärkeää ja liittyy myös siirtosuunnitteluun. Esim. RIKU tehnyt hyvää brändityötä, heillä kokopäiväinen viestinnän ammattilainen töissä. THL viestintä tukee sovittelua, mutta palvelua on hyvin rajoitetusti tarjolla. Sovittelu ei kuulu THL:n painopisteisiin.

Muita teemoja

Lainmuutosvalmistelun seuraaminen kuuluu luonnollisesti tekeillä olevaan toimintasuunnitelmaan mukaan. Myös sovittelutoimistojen talouden kriisiytyminen on akuutti tema, joka neuvottelukuntaa kiinnostaa. Halutaan edelleen jatkaa pohdintoja siitä, miten neuvottelukunta voisi tilanteessa auttaa.

4. Sovittelutoimistojen talous: vaikutusmahdollisuudet valtionkorvauksen nostoon?

THL tiedustellut sovittelutoimistoilta vuoden 2023 tulosta. Valtionkorvaus ei ole noussut, vaikka kulut ovat nousseet. Useilta toimistoilta on palautunut aiemmin rahaa, mutta vuoden 2023 osalta näin ei tule tapahtumaan. THL voi vielä korvata vuoden 2023 alijäämät puskurista, mutta vuoden 2024 mahdollisten alijäämien osalta näin ei voida enää tehdä. Koska rahat loppuvat, uhkana on, että työntekijöitä ja lopulta myös puitesopimuksia irtisanotaan.

Pyritään siihen, että lisätalousarviosta saataisiin alijäämille kate. Samalla pyritään saamaan varsinainen korotus talousarvioon. Tähän tarvitaan hyvät perusteet ja käytännön ohjaus THL:stä. Esimerkiksi turvakotien osalta korvaus on noussut ja järjestökentän vaikutus turvakotien rahoituksen nostoon on ilmeinen. Sovittelun osalta ei samanlaista "kansanliikettä".

Elonheimo kertoo, että toimistot ovat kysyneet vinkkejä säästökeinoihin. Ministeriö ei voi antaa priorisointiohjetta. THL on reagoinut asiaan nopeasti ja esittää nyt lisärahoitusta (näin toki tehty myös aiempina vuosina). Poliittisessa päässä asia ei ole kuitenkaan edennyt aiemmissa budjettikäsittelyissä. STM:ssä kuitenkin tahtotilaa vastata eskaloituneeseen talouskriisiin. Yritetään perustella lisärahoitus poliittiselle päälle, jotta saadaan kannettua toimintaa siirtoon saakka.

Ilona Rimpilä

12.2.2024

Rikberg kertoi, että Kalliolassa on menossa yt-neuvottelut. Pelkona on, että työntekijätiimissä tulee olemaan vaihtuvuutta. Pitkät vasteajat: samaan aikaan kun henkilöstö vähenee, aloitemäärä on kasvanut. Nuorten asiat eivät voi odottaa 2 kuukautta, näin ollen on mahdollista, että nuorten asioiden tulo lakkaa. Kentällä on pelko, että hallinnonalasiirto venyy, rahoitus näivettyy ja sitä kautta myös toiminta lakkaa. Säästökeinoista keskusteltu vastaavien kanssa. Läpivirtausaika on ollut hyvä ja samalla myös sovittelun vahvuus. On riski, että palvelu hidastuu nyt ja jonoa on kasvatettava.

Erillistapaamisten karsinta ei ole ratkaisu, ne ovat keskeinen laadunvarmistaja palvelussa. Näissä voisi enemmän kuin ennen suosia videovälitteisiä kohtaamisia. Myös tulkkaus voitaisiin järjestää videon välityksellä. Lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopuminen voi kohentaa taloustilannetta, koska resursseja vapautuu. Mikäli henkilöstöstä säästetään, se vaikuttaa kaikkeen työilmapiiristä palvelun laatuun. On keskusteltu myös sivutoimipisteiden rajaamisesta. Kuitenkin on epäselvää, missä menee raja lain näkökulmasta. Milloin tulee se piste, että palvelua ei ole asianmukaisesti saatavilla? Tämä lainkohta ei ole ihan selvä.

Kulukorvaukset rasittavat myös kokonaisuutta, niistä annetaan nyt tarkempi ohje. Hyvinvointialueilla näkyy hallintokulujen nousu. Positiivinen medianäkyvyys olisi tärkeää, jotta poliittinenkin kiinnostus pysyisi yllä. Yleisesti on syytä pohtia, millä tavalla poliittinen, positiivinen kiinnostus turvataan.

5. Muita asioita

Elonheimo kävi lyhyesti läpi tulevia tapahtumia ja julkaisuja.

Tallinnan EFRJ konferenssi kiinnostaisi, neuvottelukunta voi lähettää sinne jäsenensä tai vastaavasti jonkun sovittelutoiminnassa työskentelevän henkilön. Esitetty, että lähetettävä henkilö voisi työskennellä erityisesti nuorten sovittelujen parissa. Puheenjohtaja ja sihteeri pohtivat ehdotusta ja esittävät suunnitelman neuvottelukunnalle kirjallisesti. Ilmoittautuminen konferenssiin on halvempaa 15.3. asti.

Koivukangas kertoi, että RIKU täyttää tänä vuonna 30-vuotta. Webinaari järjestetään 15.3. klo 10–15.30. Teemana on rikoksen uhrin asema Suomessa, keskustelua mm. seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksesta. Maksuton webinaari, voi kutsua myös sovittelijoita mukaan. Tarkemmat tiedot riku.fi/webinaari tai riku.fi/webinaren (tulkataan ruotsiksi).

Seuraava kokous 14.5.2024 klo 12–14 (hybridi). Kokousta ennen järjestetään mahdollinen vierailu, josta ilmoitetaan lähemmin.